

accentuându-se, în special, aspectele ce țin de favorizarea și stimularea Științei Deschise.

Dat fiind interesul bibliotecarilor pentru explorarea și exploatarea spațiului virtual, autorii evidențiază și unele servicii, forme, metode de sporire a vizibilității online a bibliotecii în general și a serviciilor în special. Acest aspect al activităților este deosebit de necesar, pornind și de la faptul că însăși lucrarea va fi editată în format electronic.

ROLUL LECTURII ÎN DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR DE ALFABETIZARE

Ludmila CORGHENCI

Pilonul european al drepturilor sociale are la bază 20 de principii esențiale, acestea asigurând drepturi noi și eficiente pentru cetățeni, structurate în trei categorii [3]:

- Egalitatea de șanse și accesul la piața muncii;
- Condiții de muncă echitabile;
- Protecția socială și incluziunea socială.

Categoria „Egalitatea de șanse și accesul la piața muncii” prevede drept prim principiu că „Orice persoană are dreptul la educație, formare profesională și învățare pe tot parcursul vieții, incluzivă și de înaltă calitate, pentru a dobândi și menține competențe care îi permit să participe pe deplin în societate și să gestioneze cu succes tranzițiile pe piața forței de muncă” [3].

Sondajele internaționale, precum Programul privind evaluarea internațională a elevilor (PISA) al Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) sau Programul de evaluare internațională a competențelor adulților (PIAAC) al OCDE, relevă insuficiența aptitudinilor de bază la adolescenți și adulți. În anul

2015, unul din cinci elevi a avut dificultăți grave privind dezvoltarea de aptitudini suficiente la citire, matematică și științe. În unele țări, până la o treime din adulți sunt competenți doar la nivelurile cele mai scăzute de alfabetizare și de competențe numerice. 44 % din cetățenii Uniunii dețin un nivel de competențe digitale scăzut sau nu dețin aptitudini digitale (19 %) [4].

În Republica Moldova aproximativ 56% din numărul de elevi din instituțiile rurale nu ating nivelul minim de competență la științe, 58% – la citire/lectură și la științe și 63% – la matematică. Circa 30% din numărul de elevi din instituțiile urbane nu ating nivelul minim de competență la citire/lectură și științe, iar 39% – la matematică [5, p. 24].

Schimbarea rapidă și interconectată a mediului solicită o gamă largă de competențe, iar dezvoltarea acestora trebuie să se desfășoare în mod continuu, pe tot parcursul vieții. Care sunt competențele care răspund nevoilor de creștere durabilă și favorabilă incluziunii, de coeziune socială și dezvoltare în continuare a culturii democratice, și pentru care trebuie să opteze bibliotecile în relațiile cu utilizatorii, membrii comunităților?

În acest context recomandăm axarea bibliotecilor publice în promovarea/educarea lecturii pe următoarele prevederi ale Cadrelui de referință european privind dezvoltarea competențelor-cheie, Agendei ONU-2030 [1]:

▪ Principalele obiective ale dezvoltării competențelor-cheie sunt următoarele:

✓ să identifice și să definească competențele-cheie necesare pentru ocuparea unui loc de muncă, împlinire personală și o stare bună de sănătate, cetățenie activă și responsabilă și incluziune socială;

✓ să furnizeze un instrument european de referință pentru factorii de decizie politică, furnizorii de educație și formare, per-

sonalul didactic, profesioniștii din domeniul orientării profesionale, angajatorii, serviciile publice de ocupare a forței de muncă și cursanții (aici ar trebui să se regăsească și bibliotecile);

✓ să sprijine eforturile depuse la nivel european, național, regional și local pentru a încuraja dezvoltarea competențelor într-o perspectivă a învățării pe tot parcursul vieții.

▪ În promovarea/educarea lecturii bibliotecile vor porni de la faptul că competențele sunt definite ca o combinație între cunoștințe, aptitudini și atitudini. Deci lectura trebuie să fie orientată spre învățarea/cumularea/deținerea de către utilizatorul bibliotecii a *cunoștințelor* (formate din fapte și cifre, concepte, idei și teorii deja stabilite și care sprijină înțelegerea într-un anumit domeniu sau subiect), a *aptitudinilor*, *capacităților* (sunt definite ca abilitatea și capacitatea de a desfășura procese și de a utiliza cunoștințele existente pentru obținerea de rezultate), a *atitudinilor* (a acționa sau de a reacționa la idei, persoane sau situații).

▪ Competențele-cheie sunt acele *competențe de care au nevoie toți cetățenii* pentru împlinirea și dezvoltarea personală, ocuparea unui loc de muncă, incluziune socială, un stil de viață durabil, o viață de succes, o gestionare a vieții care ține seama de aspecte legate de sănătate și cetățenie activă. Este vorba despre învățarea pe tot parcursul vieții, începând din copilăria mică și pe tot parcursul vieții adulte, prin intermediul învățării formale, nonformale și informale, în toate contextele.

▪ Toate competențele-cheie *sunt considerate la fel de importante*; fiecare dintre acestea contribuie la o viață de succes în societate. Competențele pot fi aplicate în diferite contexte, ele se suprapun și sunt interconectate. Aptitudini cum ar fi gândirea critică, soluționarea problemelor, munca în echipă, aptitudinile de comunicare și negociere, aptitudinile analitice, creativitatea și aptitudinile interculturale fac parte integrantă din competențele-cheie.

Cadrul de referință european stabilește opt competențe-cheie, în dezvoltarea cărora pot fi implicate bibliotecile publice: de alfabetizare; multilingvistice; competențe în domeniul științei, tehnologiei, ingineriei și matematicii; digitale; competențe personale, sociale și de a învăța să înveți; cetățenești; antreprenoriale; competențe de sensibilizare și expresie culturală [1].

Conceptul de alfabetizare prin prisma cadrului de referință european

Alfabetizarea este concepută drept capacitatea de a identifica, a înțelege, a exprima, a crea și interpreta concepte, sentimente, fapte, opinii, atât verbal, cât și în scris, pe diferite suporturi de fixare. Aceasta implică capacitatea de a comunica și de a stabili conexiuni cu alte persoane, în mod eficient, adecvat și creativ.

Pe măsură dezvoltării societății dimensiunile conceptului de alfabetizare devin complexe. Astfel, specialiștii insistă asupra a trei niveluri de alfabetizare [6]:

- alfabetizarea de bază (capacitatea persoanei de a citi și de a scrie, care generează încredere în sine și motivație pentru dezvoltare ulterioară; aceste competențe corespund nivelului 1 din cadrul testelor PISA);
- alfabetizarea funcțională (capacitatea persoanei de a citi, de a scrie, de a înțelege și de a aplica în practică informațiile extrase din text, ceea ce îi permite funcționarea în societate, acasă, la școală, la locul de muncă; aceste competențe corespund nivelurilor 3-4 din testele PISA);
- alfabetizarea multiplă (capacitatea persoanei de a folosi competențele de citire și de scriere pentru a produce, a înțelege, a interpreta și a evalua critic texte; aceste competențe corespund nivelului 5 din testele PISA).

Apropo, specialiști și experți români, care au lucrat în diverse

proiecte europene pe tema alfabetizării funcționale, au introdus în discursurile și în practica academică conceptul de literație, ca fiind termenul care ar explica cel mai bine înțelesul cuvântului „literacy” din limba engleză. În viziunea acestora, competențele de literație (ori alfabetizare) presupun capacitatea de a citi un text; de a înțelege textul respectiv; de a face conexiunile cu ceea ce știa înainte de citirea textului; de a formula un punct de vedere cu privire la ce a citit; de a exprima în scris sau oral punctul de vedere; de a aplica informațiile/cunoștințele obținute în contexte de viață reală – funcționarea în societate [6].

Revenind la conținutul competenței de alfabetizare, menționăm următoarele.

Bibliotecarii trebuie să disemineze și să transfere utilizatorilor, membrilor comunității servite cunoștințe de citire și scriere, o bună înțelegere a informațiilor scrise. Acest fapt presupune și deținerea cunoștințelor de vocabular, de gramatică funcțională și un limbaj corect.

Referitor la aptitudini, utilizatorii trebuie să fie capabili de a distinge și de a utiliza diferite tipuri de surse, de a căuta, culege și prelucra informații, de a utiliza instrumente ajutătoare și de a formula și exprima argumentele oral și în scris într-o manieră convingătoare și adecvată contextului. Aceasta cuprinde gândirea critică și capacitatea de a evalua informațiile și de a lucra cu acestea, dar îndeosebi de a comunica atât oral, cât și în scris.

Prin intermediul lecturii bibliotecarul educă o atitudine pozitivă pentru un dialog critic și constructiv, o apreciere a calităților estetice și un interes pentru interacțiunea cu alte persoane [1].

Aspecte ale influenței și implicării bibliotecii publice

Bazându-ne pe cele menționate mai sus, specificăm următoarele aspecte ce țin de influența și implicarea bibliotecii [2, p. 35-36]:

▪ *comunicarea/transferul de cunoștințe* (despre obiectul lecturii/document-gen, apartenență funcțională, aparat auxiliar, despre elementele/componentele documentului, mesajul operei, autoritatea documentului (autor, responsabilități instituționale), cunoștințe de vocabular, repere de continuitate a lecturii etc.);

▪ *formarea capacităților/abilităților* de: lectură fluentă, expresivă a diverselor tipuri de texte; ascultare/receptare a textului, identificare a ideilor principale, a noțiunilor, a personajelor; analiză și interpretare a cuvintelor și secvențelor de text, a unui fapt descris, a poziției autorului; rezumarea, sintetizarea informației din document; caracterizare a unui personaj; apreciere a unui text lecturat, a unui personaj, a stării personale post-lecturale, abilitate de inter-relaționare, a adopta o poziție proprie, formulare proprie a opiniilor despre documentul, expunere orală a conținutului etc.;

▪ *dezvoltarea și consolidarea atitudinilor*: conștientizarea necesității lecturii; transformarea utilizatorului în agent/promotor al lecturii; promovarea/diseminarea reacțiilor utilizatorului provocate de lectura documentului, a opiniilor formulate de utilizator în legătură cu problematica textului lecturat, idei și aprecieri (conținut, personaje, autor, mijloace de expresie etc.) pentru inițierea/dezvoltarea unui dialog constructiv.

Implicarea bibliotecii/bibliotecarului în dezvoltarea competenței de alfabetizare, după părerea noastră, ține de:

▪ *învățarea/cunoașterea profundă a resurselor informaționale*, deținute de bibliotecă, a documentelor în vogă, în rating-uri, top-uri, a lucrărilor desemnate în cadrul diverselor concursuri;

▪ *educarea abilităților de lectură*, de conexiune între resurse, promovarea/transmiterea acestor abilități utilizatorilor;

▪ *studierea/cunoașterea necesităților informaționale ale utilizatorilor*;

▪ *comunicare personalizată/în grup cu utilizatorii despre re-*

surse documentare;

- identificarea și recomandarea resurselor de interes pentru utilizatori (indiferent de prezența fizică a acestora în spațiu);
- utilizarea tehnologiilor informaționale pentru a sprijini lectura de către utilizatorii;
- stimularea prezentării opiniilor utilizatorilor asupra celor citite (prin forme specifice bibliotecilor, utilizând și noile tehnici informaționale – concursuri, gale, ținerea instrumentelor de socializare etc.);
- încurajarea, demonstrarea utilității expunerilor, pozițiilor post-lectură a utilizatorilor;
- responsabilități asociate: actualizarea/diseminarea informațiilor despre laureații concursurilor, galelor, premiilor (naționale, internaționale), despre bestseller-uri, noi resurse, relații cu comunități profesionale și altele;
- diversificarea serviciilor de dezvoltare a competențelor utilizatorilor/membrilor comunității, bazate pe metode socratice, contribuind la o lectură critică, la formarea gândirii critice.

Concluzii

Biblioteca/bibliotecarul trebuie să contribuie la statornicirea noilor valențe ale lecturii: dobândirea unor tehnici de învățare; dezvoltarea gândirii critice; înțelegerea unității lumii în diversitatea ei; soluționarea amiabilă a conflictelor; receptivitate la opiniile altora etc. Lectura nu este un proces formal, ci unul inter-relațional, prin care se dezvoltă capacitatea de comunicare între oameni, de gândire și de limbaj. În acest sens este semnificativă afirmația criticului și istoricului literar român Nicolae Manolescu: „A citi înseamnă a învăța. E o formă de experiență sau, mai bine zis, un multiplicator pentru experiențele noastre: căci dacă ne-am mărgini la ceea ce putem trăi sau vedea în jurul nostru într-o viață de om, am fi foarte săraci”.

Referințe bibliografice:

1. COMPETENȚE-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții. Un cadru european de referință. [citat 16 martie 2021]. Disponibil: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32018H0604(01))
2. CORGHENCI, Ludmila. Cultura lecturii și cultura informației: interferențe și condiționare reciprocă. Chișinău, 2020. 384 p. ISBN 9789-9975-54-455-9. [citat 16 martie 2021]. Disponibil: http://moldlis.bnrm.md/bitstream/handle/123456789/1110/Corghenci_Cultura.pdf?sequence=1&isAllowed=y
3. PILONUL european al drepturilor sociale în 20 de principii. [citat 15 martie 2021]. Disponibil: https://ec.europa.eu/info/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_ro
4. RECOMANDAREA Consiliului Uniunii Europene din 22 mai 2018 privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții. (2018/C 189/01). [citat 15 martie 2021]. Disponibil: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32018H0604(01))
5. REPUBLICA Moldova în PISA 2018. Chișinău, 2019. [citat 15 martie 2021]. Disponibil: https://ance.gov.md/sites/default/files/raport_pisa2018.pdf
6. ROMANIUC, Liliana. Analfabetismul funcțional – provocare a sistemului educațional românesc. [citat 19 martie 2021]. Disponibil: <https://www.arlromania.ro/2016/11/11/analfabetismul-funcional-provocare-sistemului-educational-romanesc/>